

su u oba slučaja žene dulje siromašne u donosu na muškarce. Posebno je veliki rizik siromaštva kod jednoroditeljskih obitelji (a većinom su to obitelji sa samohranim majkama), ponovno više u Velikoj Britaniji nego u Njemačkoj. Uzroci koji dovode do siromaštva žena najčešće su razvod braka, smrt supružnika, rođenje djeteta, povećanje troškova skrbi o djeci zbog posebnih potreba, nezaposlenost itd. Najčešći događaji koji Njemcima omogućuju izlazak iz siromaštva odnose se na započinjanje programa stručnog osposobljavanja te na transfere socijalnog sustava. Kod Britaniki su to, također, program osposobljavanja i socijalne naknade, ali i udavanje ili ponovno udavanje te zapošljavanje s punim radnim vremenom. U zaključku autorica konstatira kako njena, makar i djelomična, istraživanja potvrđuju tezu o feminizaciji siromaštva te kako je i dalje potrebno istraživati siromaštvo iz dinamičke perspektive.

Valja i napomenuti da uz glavne članke *Journal of European Social Policy* donosi i redoviti *European Briefing*, tj. pregled razvoja socijalne politike u EU po određenim područjima. Novo područje o kojemu se informira jesu i odnosi EU sa zemljama Srednje i Istočne Europe, tj. onima s kojima Unija razvija proces približavanja i postupne integracije (Cipar, Češka, Estonija, Mađarska, Poljska i Slovenija). Osim toga, časopis donosi i druge zanimljive informacije te prikaz relevantnih knjiga iz područja socijalne politike.

Navodimo, na kraju, popis radova koji nisu ovdje prikazani, ali mogu biti zanimljivi potencijalnim čitateljima. Broj 1: *Albanian and Polish undocumented workers in Greece: a comparative analysis*; *Women, work and care: women's dual role and double burden in EC sex equality law*. Broj 2: *Comparing welfare states: social protection and industrial politics in France and Britain, 1930-1960*. Broj 3: *Who are the poor in Greece? Analysing poverty under alternative concepts of resources and equivalence scales*. Broj 4: *The 'interpreter effect': rendering interpreters visible in cross-cultural research and methodology*; *Changing the politics of social programmes: innovative change in British and French welfare reforms*.

Siniša Zrinščak

EUROPEAN JOURNAL OF SOCIAL WORK

Oxford University Press

Godina 1, 1998.

Kao što Hans-Uwe Otto i Walter Lorenz pišu u svom prvom uredničkom uvodniku, pojavljivanje ovog europskog časopisa za socijalni rad se podudara s razdobljem u europskoj povijesti u kojem je suverenitet nacionalnih država u određivanju socijalne politike obilježen europskim i međunarodnim procesima, iako je nedvojbeno da je rad u socijalnoj profesiji još uvijek usko vezan uz nacionalnu politiku i tradiciju.

Časopis izlazi četiri puta godišnje, na engleskom jeziku, i objavljuje niz radova, eseja, prikaza knjiga, obavijesti, a i informira o *on-line* adresama o bazama podataka, vezanim uz socijalne službe i aktivnosti. Sažeci glavnih članaka su na čak tri jezika: francuskome, njemačkome i španjolskome.

Dvije su osnovne ideje ovog časopisa: (1) redefiniranje profesionalnog identiteta i definiranje europskoga socijalnog rada i (2) promocija takvog akademskog diskursa koji se konstruktivno i kritički nosi s transformacijama, očiglednima u europskim socijalnim službama, ali bez zanemarivanja lokalnih pitanja. Naziv časopisa upućuje na europsku orijentaciju i europski identitet socijalnog rada. Urednici predlažu termin "socijalna profesija" od kojeg može početi potraga za specijaliziranim kompetencijama kojima različite profesionalne tradicije mogu pridonijeti razvoju polja europskih socijalnih službi.

O identitetu socijalnog rada (samostalnom i europskom) raspravljaju i John Washington i Ian Paylor u članku *Europe, social exclusion and the identity of social work* naglašavajući kako u ovom trenutku, različitosti u praksi, teoriji i u odnosu s državom razdvajaju socijalni rad unutar Europe. Autori podržavaju koncept socijalne isključenosti. Naime, do sada je socijalni rad preuzimao svoje teorijske orijentacije iz šireg područja društvenih znanosti. Iako socijalni rad ima svoj fundus znanja, ipak je kontekstualno oblikovan u političkoj areni ili unutar disciplina društvenih znanosti. Socijalna isključenost, promatrana šire od termina siro-

maštva, jest koncept koji leži u povijesnim temeljima socijalnog rada. Siromaštvo se može promatrati kao rezultat niza okolnosti, dok je socijalna isključenost povezana s marginalizacijom i deprivacijom. Nisu svi klijenti socijalnog rada siromašni, ali su uvijek u nekom procesu isključivanja i isključenosti. Predlaže se da se identitet socijalnog rada oblikuje u odnosu na novi koncept i prema svrsi - borba protiv socijalne isključenosti i promocija integracije.

Težnja za poboljšanjem kvalitete života u Europi sve jače izražavaju sami građani Europe kroz različite oblike socijalnih pokreta i akcija. Blagostanje i socijalnu politiku nemoguće je promovirati bez aktivnog sudjelovanja građana. Bez "živog" civilnog društva nema socijalne države, kao što ni bez socijalne države ne može biti civilnog društva. Socijalna profesija u Europi mora se posvetiti ovom dualnom procesu i stvoriti od toga osnovicu svojih vrijednosti, teorijskih okvira, metoda i političkih programa. Promjene trebaju biti rezultat aktivne političke uloge, koju imaju socijalne profesije u ovom procesu, da bi ostvarile svoje najbolje principe, u suradnji s drugim čimbenicima u široj sociopolitičkoj areni.

Kao primjer promjena u Europi navodimo ponajprije tekst Susan Saradon i suradnika *The flight from universalism* u kojem su opisane promjene u švedskom socijalnom sustavu. Sve do početka devedesetih, Švedska je smatrana simbolom socijalne države zbog svoje učinkovitosti u realizaciji univerzalnih principa, temeljenih na građanskom statusu. Porastom nezaposlenosti i smanjivanjem sredstava za socijalne programe nastaje potreba za selektiranjem primaoca socijalnih usluga. Osnovne su promjene: (1) pomak od univerzalne socijalne sigurnosti i osiguranja "s vrha" države prema iskorištavanju lokalnih mogućnosti (sada su programi tržišta rada lokalno organizirane obveze umjesto državom garantirana prava) i (2) pomak od skrbi, temeljene na pravima za sve (univerzalizam kao princip prema kojima su socijalne službe ponudene svim građanima) prema skrbi, temeljenoj na pažljivoj procjeni potreba. O relativno sličnim promjenama u Americi govori i članak Neila Gilberta *From service to social control: Implications welfare reform for professional practice in United States*, koji (pristojno odvojen u dio časopisa pod nazivom "Prozor u svijet") zapra-

vo naglašava univerzalnost promjena u socijalnim politikama.

Zajedno s globalizacijom, porastom broja stanovnika, "starenjem" populacije i svjetskim tržišnim pomacima mijenja se (ili točnije stvara se) *profesionalna uloga socijalnog rada u tržišnom okruženju*. Tako je i naslovljen rad Geerta van der Iana, koji počinje opisom dvostruke uloge socijalnog rada u društvu: osposobiti klijenta da se nosi sa životnim teškoćama i okolnostima a, s druge strane, utjecati na društvene okolnosti tako da se poveća prostor za klijentovo samostalno uspješno djelovanje. S obzirom na uvođenje tržišnog faktora u socijalni sektor, naglasak je na aktivirajućoj socijalnoj državi s ciljem smanjiti apatično primanje usluga i povećati participaciju građana. Opisan je vrlo zanimljiv projekt proveden u Haagu: gradska je uprava potpisala ugovor sa socijalnom službom prema kojoj njihovi klijenti postaju osobe s burze rada. Zadatak je socijalnih radnika bio potaknuti i osposobiti klijente za zapošljavanje. Vodstvo socijalnih službi garantiralo je uspjeh u 60% slučajeva, a za taj se rezultat grad obvezao isplatiti određeni iznos. U slučaju da nezaposleni ne pristaje na savjetovanje i preporuke socijalnog radnika, njegova će primanja biti smanjena ili obustavljena. Dobro postavljena ideja u provedbi je izazvala neka poslovna, etička i profesionalna pitanja. Stvorila se napetost između pragmatičkih poslovnih zahtjeva što ih je postavilo vodstvo socijalnih službi, etičkih aspekata (je li dugoročna briga za klijenta važnija od brige za državu ili obrnuto) i zadržavanja profesionalnih standarda suočenih s tržišnim zahtjevima (kako u vremenski ograničenom razdoblju "stvoriti rezultat" koji ispunjava obvezu ugovora ali i profesionalnu obvezu?). Pozitivan je rezultat za socijalnog radnika da klijent progovori o svojim poteškoćama; za grad je pozitivan rezultat tek kada se osoba zaposli ili nastavi školovanje. U članku se navodi i distinkcija između proizvoda i usluga (grad je tražio da socijalni rad "proizvede" radnike a socijalni rad je pružao usluge): usluga se ne može odvojiti od osobne kompetencije osobe koja ju pruža, klijent je stvaratelj usluge zajedno s onim tko je pruža, a ne samo pasivni primatelj a, kada se pruži usluga, ne mogu se garantirati rezultati osim da će onaj tko je pruža raditi stručno. Koristeći se, između ostalih, i upravo navedenim znanjima iz znanosti o menadžmentu, socijalni su radnici uspjeli u pregovori-

ma s gradskim vlastima o redefiniranju pozitivnog rezultata, odnosno njihova zadatka u ovom projektu: njihov primarni zadatak nije osposobiti ljude za tržište rada, već je aktivacija klijenata za rad samo smjernica u savjetovanju.

Sljedeći zanimljiv članak opisuje tronacionalno istraživanje (u Engleskoj, Njemačkoj i Italiji) S. Humme i suradnika *Paradox in professional practice - womens' views of social work*. Ono pokazuje kako se, usprkos političkim, kulturalnim i ekonomskim razlikama, žene u socijalnom radu suočavaju s vrlo sličnim problemima u praksi. Kreiranje socijalne politike i upravljačka mjesta u službama socijalnog rada rezervirana su za rijetke muškarce u ženskoj profesiji. Žene radnici, muškarci političari? No, ipak je važnije od ovoga zapravo pitanje, nudi li socijalni rad muške ili ženske modele prakse, odnosno, je li nesklad između socijalne politike i prakse socijalnog rada uzrokovan spolnim razlikama? Zanimljivo je da su ove spolne razlike i nejednakosti demonstrirane i opisane prvenstveno u području hijerarhije i donošenja odluka u praksi i politici, u organizaciji posla i sistemu. Kvalitete koje žene unose u praksu socijalnog rada (otvorenost, fleksibilnost, cjeloviti pristup) ostaju sekundarne. Ako se ne promijeni položaj žena u socijalnom radu, one neće više izabirati to zanimanje (s obzirom da su razlike u drugim područjima sve manje, a obrazovanje jednako dostupno). Tko će onda raditi taj posao?

Radovi u europskom časopisu socijalnog rada nisu samo praktično orijentirani (baveći se više socijalnim radom *per se* nego klijentima socijalnog rada), već imaju suvremenu teorijsku podlogu u kojoj se prožimaju spoznaje iz socijalne politike i socijalnog rada. Tako, na primjer, Rebecca A. Van Voorhis u članku *Three generations of comparative welfare theory: from convergence to convergence* daje pregled teorijskih perspektiva o socijalnoj državi i nudi novu metodu analitičke klasifikacije (pored dviju dominantnih - tipološkog i historijskog pristupa) koja predstavlja povijesno - evolucijski pristup.

Učestala tema ovog časopisa je i obrazovanje socijalnih radnika (Španjolska, Poljska, Bugarska, Slovačka, Slovenija itd.). U istočnoj i srednjoj Europi je zadatak socijalnog rada da, uz poboljšanje profesionalnih vještina, pridonesi ojačavanju demokratskoga i participira-

jućega građanskog društva (socijalna skrb prestaje biti isključivo državnom i postaje društvenom - temeljena na solidarnoj zajednici uz promociju nevladinih i dobrovoljnih organizacija). U postkomunističkim je zemljama naslijeđena administrativna uloga socijalnog rada, ali i način obrazovanja. Preslikavanje zapadnog europskog stila i sadržaja školovanja u socijalnom radu je upitno već i stoga što se i obrazovanje u socijalnom radu zapadne Europe iznova promišlja.

Posljednji rad, izdvojen u ovom prikazu, usmjeren je na kvalitetu usluge socijalnog rada. U članku *Toward "good enough" services for inaptly served families and children: barriers and opportunities* (Jona M. Rosenfeld i Israel J. Sykes). Neuspjeh u socijalnom radu se prihvaća ako je rezultat osobina klijenta - pojedinca ili obitelji (nemotivirani, u otporu, disfunkcionalni, višestruko problematični itd). Ovakvo objašnjenje zapravo "diže ruke" od onih klijenata kojima je pomoć najpotrebnija. Pružanje neadekvatnih usluga (ili nepružanje usluge) je potpomognuto nizom razmišljanja temeljenima na predrasudama koje se mogu svrstati u četiri dimenzije: profesionalna praksa, organizacija službe, socijalna politika, istraživanja i evaluacija. Tri su osnovne predrasude i ponašanja koje podržavaju neadekvatnost u profesionalnoj praksi: (1) fokusiranje na ograničenju umjesto na mogućnosti (uočavanje poremećaja kao preduvjeta pomoći), (2) transfer načina pružanja usluga "srednjim klijentima" prema "teškim" slučajevima (npr. savjetovanje i psihoterapija za "srednje klijente" preslikava se u rad sa "isključenim" klijentima gdje ne daje rezultate) i (3) profesionalna socijalizacija prema emocionalnom distanciranju u odnosu između profesionalca i klijenata (mladim stručnjacima se zamjera bliskost s klijentom kao dokaz nestručnosti, smatra se da, ako je stručna ekspertiza zasnovana na znanosti, tada treba biti i modelirana aktivnostima znanstvenika); preporuča se emocionalno odvajanje kao dokaz stručnosti te pretpostavka objektivnog procjenjivanja situacije i odlučivanja. Predrasude u organizaciji službe su: (1) prihvaćanje neuspješnih intervencija kao normalne pojave (ne može se svima pomoći, sredstva su ograničena itd. - bez poticanja da se promijene okolnosti i mogućnosti), (2) nepostojanje konteksta koji omogućava da se uspješno riješe svakodnevne poslovne teškoće (nerazvijenost

supervizije) i (3) postojanje službi koje su problemski orijentirane a ne pojedincima ili obiteljima (usluge su definirane prema problemima klijenata, kao posljedica specijalizacije za probleme klijenata, a ne za područja rada). Predrasude i problemi koji postoje u socijalnoj politici te utječu na neprikladno pružanje usluga su: (1) nepovjerenje u smislenost i isplativost pružanja usluga onima kojima "nema pomoći", koji samo traže od društva a ne daju ništa društvu zauzvrat, koji su i sami krivi za svoju sudbinu, a svojim su obilježjima i prijetnja društvu (citirajući G. Millera): "...tamo gdje se pruži usluga "prve klase" rezultati su zadivljujući. Tamo gdje se to pokuša učiniti na jeftin način, uvijek se novac potroši bez bitnih rezultata.", (2) rješavanje suštinskih problema koja preveniraju rješavanje pitanja socijalne politike, a utječu na obitelji (kao što su pitanja kriminala, pobačaja, siromaštva - o kojima raspravljaju najčešće oni kojih se to izravno ne tiče, a nerješavanjem gube oni kojih se tiče, uključujući i socijalni rad kao profesiju) i (3) neparticipiranje obitelji - korisnika u odlučivanju o pružanju usluga (najbolje "isključeni" znaju koje usluge zaista trebaju i što im treba da dožive pruženu uslugu kao stvarnu pomoć. Nekoliko je predrasuda i u području istraži-

vanja i evaluacije: (1) obitelj - klijent nije prepoznata kao posjednik znanja o samoj sebi (organizacije imaju svoje vrijednosti i interese za koje očekuju da budu adresirani u zahvalu za podršku istraživanja), (2) istraživanja su više usmjerena akademskoj zajednici a ne praktičarima (bilo socijalnog rada ili socijalne politike) i (3) evaluacije se vrlo rijetko koriste kao mogućnosti za učenje (češće se doživljavaju kao kritike). Autori ovog članka, nakon vrlo detaljne analize navedenih predrasuda i ponašanja, koje odražavaju stanje nepomaganja najpotrebnijima, navode i neke smjernice za akciju.

European Journal of Social Work zaslužuje pohvale i preporuku za čitanje zbog (1) suvremenosti tema u kojima je socijalni rad kao profesija na prvome mjestu, (2) zanimljivosti i jednostavnosti načina pisanja radova u kojima su razine socijalne profesije (od individualnog a preko grupnog rada, do lokalne zajednice, gradskih vlasti i socijalne politike) određene povezanošću i suradnjom, a ne različitostima i hijerarhijom, (3) naglašavanja socijalne politike kao instrumenta socijalnog rada, a ne obrnuto.

Branka Sladović